

26. BÖLÜM

Bilimsel Etik

İpek DOKUREL ÇETİN

Tarih boyunca insanlık ve bilimin ortak yolculuğunda “bilgi” bir güç kaynağı olarak insanlığı her zaman bir üst seviyeye taşımıştır. İnsanlığın gelişimi bilimsel bilginin paylaşımı ve gelecek kuşaklara aktarılması ile sağlanmıştır. Bilginin, doğruların süzgecinden geçip daha iyiye evrilmesinde rol oynayan temel unsur ise, kökenleri 16. yüzyıla uzanan bilimsel yayıncılıktır.

Yirminci yüzyılda, “*tümden gelen bilim yöntemi*” öğretisi doğrultusunda; bilimsel çabanın ana hedefi Filozof *Karl Popper* öncülüğünde “*kendi savının çürütülmesi*” (falsifying hypothesis) olarak şekillenmiştir. Böylece, “*araştırma hipotezlerinin kanıtlanabilirliğinin tek göstergesi*” başka bir nedenle çürütülemiyor olmasıdır (1).

“Etik” sözcüğü, töre anlamına gelen Yunanca *ethos* kelimesinden köken almaktadır ve Türk Dil Kurumu’na göre “*çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünü*”, “*Ahlaki, ahlakla ilgili*” olarak tanımlanmıştır. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) ise, “*Etik, insanların ahlaklı yaşamının temelleri üstüne akıl yordukları ve bu temellerden yola çıkarak doğru ve yanlış ayırt etmeye, doğru davranış biçimlerini bulmaya ve uygulamaya yarayabilecek kuramsal ve toplumsal araçları geliştirdikleri bir düşünce alanıdır.*” olarak tanımlamıştır (2).

Ulusun milli kültürünü oluşturan temel kurumlardan olan üniversitelerin yapılanması, Ortaçağ’da bugünkü amacından farklı olarak, ‘Lonca’ adı verilen

Uzm. Dr., Balıkesir Atatürk Şehir Hastanesi, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları, Çocuk Nörolojisi Bölümü,
dripek dokurel@gmail.com

Akademik yayınlarda bilimsel etik değerlendirilirken temel sorun araştırmacının etiğe aykırı davranışlarda bulunurken özensizlik veya disiplinsizlikten dolayı mı (deneyimsizlik veya bilgi eksikliğine bağlı), yoksa bilerek/kasıtlı aldatma (sahtecilik, saptırma) yoluna mı gittiğinin ortaya konulmasıdır. Masum hatalar ve bilgisizlikten kaynaklanan özensizlikler etiğe aykırı davranış olarak değerlendirilmeyebilir, ancak bu ayırımı yapmak bazen çok güçtür.

Araştırmacılar her zaman toplumun menfaatlerini ön planda tutarak, önyargısız ve yansız olarak etik kuralları yerine getirmelidir. Toplumun her kesimi için geçerli olan etik, bilim dünyası için de hayati öneme sahiptir ve sadece yönetilen araştırmalarla ilişkilendirilemez. Bilginin üretimi, yayılımı, öğretilmesi ve teknolojiye dönüşmesi ile birlikte var olur.

Bilim dünyasında, araştırma ve yayın üretme konusunda istekli yeni araştırmacılara tecrübeli akademisyenlerin iyi örnek teşkil etmesi ve etik bilgilendirmelerin titizlikle yapılması gerekmektedir. Bu sayede zaman ve emek kaybına neden olabilecek, etiğe aykırı olayların en aza indirgenmesi sağlanabilir. Bilim insanı, yayınlamış olduğu makaleler diğer bilim insanları tarafından alıntılanmış sürece bilimsel merakını uyanık tutacak, üretmeye devam edecektir.

KAYNAKLAR

1. Yazıcı H, Use and abuse of the controlled clinical trial, Bull NYU Hosp Jt Dis, 2007; 65(2): 132- 134.
2. Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA), *Bilimsel Araştırmada Etik ve Sorunlar*. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Yayınları, 2002.
3. Öztunalı Ö, Üniversiteler Tarihi ve Vakıf Üniversiteleri, Rapor, İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi, 2001.
4. Grant E, “When Did Modern Science Begin?”, American Scholar 1997; 66(1): 105-114,
5. Büken N Ö, Türkiye örneğinde akademik dünya ve akademik etik, Hacettepe Tıp Dergisi, 2006; 37: 164-170.
6. Kılıçbay MA, Hayalimdeki Üniversite Düşünen Siyaset, 1999; 1:17-20,
7. Duman H, A Brief Look at the History of Turkish Press from the Beginning to Karınca, 9(1): 1995; 21-35.
8. Bahşıoğlu H K, Tıp ve Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık ve Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Sempozyumları, Bilgi Dünyası 2014;15(1): 202-216.
9. Onat A, Türk tıp yayınları, akademik terfiler ve yerli dergilerde kalite: gözden geçiri ve bir öneri, Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık Sempozyum Kitabı. Ankara: TU-BİTAK Matbaası, 2005.
10. Emiroğlu ON, Bilim etiği ve sorumluluklar. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi, hemarge.org.tr, 2005
11. Fleming N, Coronavirus misinformation, and how scientists can help to fight it, Nature, 2020; 583(7814) :155-156.
12. Gupta L, Gasparyan AY, Misra DP, Agarwal V, Zimba O, Yessirkepov M. Informa-

- tion and Misinformation on COVID-19: a Cross-Sectional Survey Study. *J Korean Med Sci.* 2020; 35(27): e256.
13. Pellegrino E D, Thomasma DC, *The Virtues in Medical Practice.* New York: Oxford University Press, 1993.
  14. Dickens B, Patients' rights. In *Encyclopedia of Applied Ethics.*Vol 3. San Diego: Academic Press, 1998.
  15. Aydın E, Tarihsel ve Güncel Yönden Tıp Etiği. *Erdem,* 2005; 44: 83-102.
  16. Pellegrino ED. The Nazi doctors and Nuremberg: some moral lessons revisited. *Ann Intern Med.* 1997; 127(4):307-308.
  17. Seidelman GS. Nuremberg Lamendate for the forgotten victims of medical science. *BMJ,* 1996; 33:1463-7.
  18. Cuerda-Galindo E, Sierra-Valenti X, González-López E, López-Muñoz F. Syphilis and human experimentation from World War II to the present: a historical perspective and reflections on ethics. *Actas Dermosifiliogr.* 2014; 105(9): 847-853.
  19. Yoon CK. Families emerge as silent victims of Tuskegee syphilis E experiment. *The New York Times.* 12 May 1997. Available at: <http://www.nytimes.com/1997/05/12/us/families-emerge-as-silent-victims-of-tuskegee-syphilisexperiment.html?pagewanted=all&src=pm>
  20. Heller J., Syphilis victims in U.S. Study went untreated for 40 years; syphilis victims got no therapy. *New York Times,*1972-07-26. Associated Press. Retrieved 2008-12-04. Available at: <https://www.nytimes.com/1972/07/26/archives/syphilis-victims-in-us-study-went-untreated-for-40-years-syphilis.html>
  21. Hohaychuk W, Ball G. *Applied Clinical Trials.* *JAMA* 1999;1965;194:12.
  22. Otte A et al. *Good Clinical Practice: Historical background and key aspects.* 2005; 26:563-74.
  23. *The World Medical Association. Declaration of Helsinki [Web Page].* 2004; Available at <http://www.wma.net/e/policy/b3.htm>.
  24. Vijayanathan A, Nawawi O. The importance of Good Clinical Practice guidelines and its role in clinical trials. *Biomed Imaging Interv J.* 2008;4(1):e5.
  25. Vadivale M. *ICH-GCP Guidelines for Clinical Trials.* *Berita MMA.* 1999; 7,29.
  26. Sharp RR, Taylor HA, Brinich MA, Boyle MM, Cho M, Coors M et al. Research ethics consultation: ethical and professional practice challenges and recommendations. *Acad Med.* 2015; 90(5): 615-620.
  27. *International Committee of Medical Journal Editors (ICMJE).* Available at: www.icmje.org.
  28. *Committee on Publication Ethics: the COPE report 1999. Guidelines on good publication practice.* *Occup Environ Med.* 2000; 57(8): 506-509.
  29. *Office Research Integrity (ORI), Model policy for responding to allegations of scientific misconduct.* Available at: www.ori.dhhs.gov/documents.
  30. Devellioğlu F. "intihal" maddesi. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat,* 15. Baskı, Ankara: 1998.
  31. Tekinalp Ü. *Fikri Mülkiyet Hukuku,* 4. Baskı, Arıkan Yayıncılık,2006.
  32. Kendigelen A, Çonkar M. H, *Türk Mevzuatında Bilim Etiği İhlalleri.* In: Atasoy N, Boydak M, Çırpan H, Kendigelen A, Meriç İ E, Topal A S, Ulubelen A, Yıldırım N, Yazıcı H, *Bilim Etiği,* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları, 2011; 43-55.
  33. Malon T, *The Origins and Ravages of Plagiarism,* *Journal of the Copyright Society of the USA,* 1995; 43: 37-49,

34. Pappas T, Plagiarism and the Culture War, Hallburg Pub. Corp. 1998, 65-83.
35. Awidi AS, Piratism of scientific work, Acta Haematol. 1982; 67,142-143.
36. Mazur A. Allegations of dishonesty in research and their treatment by American universities. Minerva. 1989; 27(2-3): 177-194.
37. Rifai N, Annesley TM, Moore S, Caplan AL, Sweet DJ, Hornung P et al. Maintaining Research and Publication Integrity. Clin Chem. 2019; 65(2): 230-235.
38. Töreci K, Yayın Etiği, ANKEM Dergisi, 2004;18 (1), s. 67-88.
39. Irzık G, Erzan A, Araştırmada Kusurlu Davranışlar. In: Erzan A., Bilim Etiği Elkitabı, Birinci Baskı, Ankara: TÜBA Yayınları, 2008; 22-24,
40. İnci O, Bilimsel Yayın Etiği İlkeleri.In: Yılmaz O, Yanıltmalar Yanıltmaları Önlemeye Yönelik Öneriler. Ankara: Türk Tıp Dizini, Sağlık Bilimlerinde Süreli Yayıncılık, 2009; 69-89.
41. Kempers RD, Ethical issues in biomedical publications, Fertil Steril, 2002; 77(5): 883-888.
42. Harvey LA, Gift, honorary or guest authorship. Spinal Cord. 56(2): 91, 2018.
43. Olesen A, Amin L, Mahadi Z. Unethical authorship practices: A qualitative study in Malaysian higher education institutions. Dev World Bioeth. 2018, 18(3):271-278.
44. Misra DP, Agarwal V. Integrity of clinical research conduct, reporting, publishing, and post-publication promotion in rheumatology. Clin Rheumatol. 2020; 39(4):1049-1060.